

מכתבי עמנואל רינגלבלום מזבונשין ועל זבונשין

לפרופ' רפאל מאהלר

[א]

זבונשין, 14.11.1938

רפאל היקר,

ודאי תשתומם לדעת כי אני נמצא בזבונשין. אני כאן בשליחות הג'וינט, ששלח לכאן למחרת האסון קבוצת סיוע. עזרתי לגיטרמן לארגן את העבודה ומזה כמה ימים אני מנהל את כולה יחד עם גינצבורג. תוך 14 יום הקימונו עיר שלמה, עם מחלקת אפסנאות, אשפוז, דואר, ייעוץ משפטי, הגירה ומחלקות אחרות. את אשר עבר עלי כאן קשה להעלות על הכתב. מסתמא אין קולמוס בידי כדי לתאר את סבל האנשים כאן. כעת השתפר המצב. לכולם יש מה לאכול וקורת גג מעל לראשם ולבוש לפי האפשרויות. במשך השבועיים האחרונים ישנתי אך מעט ועבדתי 20 שעות ביממה. אין ביכולתי לכתוב עכשיו. מחכות לי עבודות חשובות שעלי לארגן אותן ושהאחריות עליהן מוטלת עלי. את חוויותי כאן לא אשכח לעולם. [...] אסוף לי את החומר על זבונשין בעיתונות היהודית והאנגלית.

ברכות ונשיקות לבביות, שלך,
עמנואל

[ב]

שרודבורב, 6.12.1938

רפאל היקר,

אני נמצא בחופשה בשרודבורב. חמישה שבועות עבדתי בזבונשין. אני שייך, נוסף לגינצבורג, למעטים שהחזיקו שם מעמד זמן כה ממושך. כמעט כל היתר נשברו כעבור זמן קצר, פחות או יותר. אין בי הכוח והסבלנות לתאר את כל מה שעבר עלי בזבונשין. מכל מקום דומני כי גירוש כה פראי, חסר רחמים, כגירוש גרמניה לא ידע קיבוץ יהודי אי פעם. ראיתי אשה שגירשו אותה מביתה בגרמניה בעודה בפיז'מה (האשה כעת חולת רוח למחצה). ראיתי אשה בת חמישים ויותר שהוציאו אותה משותקת מביתה וצעירים נשאו אותה במשך

כל הזמן בכורסה, משם עד לגבול (עד היום היא שוכבת בבית חולים). ראיתי חולה במחלת השינה, שנשאו אותו אל מעבר לגבול באלונקה, אכזריות שאין דומה לה בכל דברי הימים. במשך חמש השבועות הללו, אנחנו, כלומר בימים הראשונים גיטרמן, גינצבורג ואני וכעבור 10 ימים – אני וגינצבורג) הקימונו עיירה שלמה, עם מחלקות לאספקה, אשפוז, סדנאות נגרים, חייטים, סנדלרים, ספרים, מחלקה משפטית, מחלקת הגירה ודואר עצמי, (ובו 53 מועסקים), לשכת סעד, בית דין של בוררים, ועדת סדר, שירות בקרה גלוי וחשאי, שירותי ניקיון, שירות סניטציה מסועף וכו'. המחלקות שהזכרתי. החשוב הוא שאין כאן תחושת מקבלים ונותנים. הפליטים רואים בנו אחים החשים לעזרה בעת מצוקה ואסון. כמעט בכל התפקידים האחראים נושאים הפליטים. בינינו לבין הפליטים שוררים יחסים לבביים וידידותיים ביותר. לא רוח פילנטרופיה מעופשת, היכולה לחדור בקלות כה רבה לעבודה. על כן נהנים מעזרתנו כל הנזקקים. אין איש נפגע ברגשותיו האנושיים. כל התלונות על יחס רע נבדקות מהר ולא "פילנטרופ" אחד שלחנו מפה.

פותחה כאן פעילות תרבותית. הדבר הראשון שהנהגנו הוא הדיבור ביידיש. הדבר הפך ממש לאופנה במחנה. ארגנו קורסים לפולנית, שמשתתפים בהם כמעט 200 איש. מוקמים כאן גם קורסים אחרים. יש אולמות קריאה אחדים, ספרייה. היסודות הדתיים ארגנו תלמודי תורה. יש קונצרטים ופועלת מקהלה.

אך יש עדיין גם צרות ללא שיעור. למרות שהוטבה חלוקת ארוחות הצהריים, עדיין חייבים האנשים להמתין זמן רב לארוחתם ומזג האוויר הוא כעת קר מאד. האנשים מרגישים בכל זאת כמו במחנה. חמישה שבועות שוכבים על מזרונ-קש באולמות גדולים, אמנם מוסקים. אין אפשרות להחליף בגדים. בית המרחץ העלה את מחיר הרחצה (50 גרושי לאמבטיה) ולא כולם יכולים להתרחץ. גברים השאירו נשותיהם וילדיהם בגרמניה וכעת קיבלו ידיעות אימות מבתיהם. מרוב מחשבות האנשים יוצאים מדעתם מה צפוי להם בפולין, אחרי שישחק להם המזל ויזכו לעזוב את המחנה.

המצב עולה 10,000 זלוטי ליום. כמה זמן אפשר יהיה לעמוד בזה? השלטונות אינם נותנים אף גרוש. עבור הקש שסיפק ראש המחוז בימים הראשונים שולם לו מלוא המחיר. האנשים מהרהרים ביאוש בגורלם. מתנהלת פעולת שלילת אזרחות [פולנית] מהאנשים. לזבונשין מגיעות הודעות שמפלוני ומאלמוני נשללה אזרחותו הפולנית.

את כולנו מטרידה המחשבה כמה זמן יימשך עוד עניין זבונשין ומה יעלה בסופם של כל האנשים. כנראה שבתחילה חשבו להפגין נגד גרמניה, לא להכיר בעובדה המוגמרת שלהם [שביצעו הגרמנים], לאחר מכן זה הפך אמצעי תעמולה נגד האנדקים – אין אנו נותנים

להיכנס לפולין לאף יהודי, אנחנו פה האנטישמיים האמיתיים¹. נפנה את זבונשין כאשר תהיינה לאנשים אפשרויות הגירה.
זבונשין היתה לסמל היחס המופקר כלפי יהדות פולין. היהודים הושפלו למדרגת מצורעים, לאזרחים ממדרגה רביעית. על כן עוברת על כולנו טרגדיה נוראה. זבונשין היתה מהלומה מוסרית כבדה לאוכלוסייה היהודית בפולין. ואמנם על כן כל החוטים נמשכים מהמוני היהודים לזבונשין וליהודים הסובלים שם - -

קבל ברכות ונשיקות מאת
עמנואל

[ג]

3.12.1938

[...]

אני משתומם מדוע שותקים בעולם. לוקחים אזרחים שלנו, לא זרים, בעלי דרכונים כשרים ומחזיקים אותם בגבול במשך חודשים. את אחזקתם מטילים על הציבוריות היהודית וזה עולה 12,000 זלוטי ליום. וכמה זמן יוכלו לעמוד בזה? סבלות בגלל זה אלף פעולות אחרות. אפשר לומר שכל הפעילויות הציבוריות האחרות משותקות בשל כך. הייוו"א סובל נורא, פשוט אסון. האנשים בזבונשין מעוצבנים עתה נורא. סבלנותם מגיעה לקצה. הם שואלים מה יהיה בסופו? התנאים בגלל הקור והכפור איננם. 10-15 איש בכל חדר. [בחדרים] פנימה אינם יכולים לשבת במנוחה ולצאת [החוצה] אינם יכולים. במלה אחת – טרגדיה איומה. תציע להתאחדות הסופרים היהודים לשלוח לשם אוסף ספרים ועיתונים יהודיים, אנגליים וצרפתיים. האנשים יוצאים מדעתם. היכנס למערכות העיתונים המותרים למשלוח לפולין, ישלחו נא לפי 50 עותקים ממהדורותיהם. ישלחו נא את ה"צוקונפט"². ערך רב יש לספרי לימוד אנגלית. הכתובת של זבונשין היא "ועד העזרה בווארשה". קח על עצמך קצת טורח וטפל בכל זה. פשוט רחמנות על האנשים היוצאים מדעתם בשל השעמום. פרסם קריאה קצרה בעיתונות בדבר משלוח ספרים ועיתונים. מסור בעיתונות את כתובת זבונשין - - . [...]

בדיבור אחד – לא שמח לנו - - ככה זה בעולם. לא שמח. אתה מרגיש בודד מאד. אני מתגעגע מאוד לאנשים בזבונשין שאתם התיידדתי מאוד. אני מתכתב עמם באופן סדיר.

¹ "אנחנו", דהיינו מפלגת השלטון, "מחנה הליכוד הלאומי".

² ירחון יהודי אמריקאי ביידיש, נוסד בשנת 1892, בעל השקפת עולם חילונית וסוציאליסטית, אך פתוח בפני מחברים מקרב כל זרמי המחשבה היהודית.

הפרידה מהם היתה רגע טרגי ממש. הם טלפנו לגיטרמן שאשאר שם. זה ריענן אותי מבחינה נפשית. בכל זאת העולם מלא אנשים טובים.

אנא קבל ברכות ונשיקות לבביות,
מעמנואל שלך

מקור: רינגלבלום עמנואל, **כתבים אחרונים, יחסי יהודים פולנים, יד ושם, ירושלים 1994**, ע"מ 307-303.